

YHDENVERTAISUUS VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Lausunto

1 (3)

28.9.2017

VVTDno-2017-634

Oikeusministeriö
Sisäministeriö
Puolustusministeriö

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto tiedustelulainsäädäntöä koskevista mietinnöistä:

OM työryhmän mietintö tiedustelutoiminnan valvonnasta OM 15/41/2016

SM työryhmän mietintö siviilitiedustelulainsäädännöstä (julkaisu 8/2017)

PLM työryhmän mietintö sotilastiedustelulainsäädännöstä PLM004:00/2015

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain (1325/2014) noudattamista siten kuin sanotussa laissa säädetään sekä yleisesti edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulta ei ole pyydetty lausuntoa tiedustelulainsäädäntöä koskevista mietinnöistä ja lakiluonnoksista. Tästä syystä valtuutettu keskittyy lausunnossaan yhdenvertaisuuslakia ja yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa koskeviin esitysten kohtiin ja toteaa seuraavaa:

Ehdotusten suhteesta perustuslain syrjinnän kieltoon sekä niiden vaikutusarvioinneista

Mietinnöissä on valtuutetun arvion mukaan käsitelty ehdotusten suhdetta syrjinnän kieltoon ja yhdenvertaisuuteen hyvin suppeasti. Näin ollen lakiehdotusten vaikutusarvioinneissa sekä ehdotusten suhdetta perusoikeuksiin käsiteltäessä olisi tarpeellista arvioida esitysten suhdetta perustuslain 6 §:ään. Valtuutettu korostaa perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuusperiaatteen ja syrjinnän kiellon merkitystä niin itsenäisenä perus- ja ihmisoikeutena kuin myös osana muiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Sotilastiedustelulakiin on ehdotettu erillistä syrjinnän kieltoa, joka ei sisällöltään vastaa perustuslain 6 §:ää eikä yhdenvertaisuuslakia syrjinnän kiellon osalta eikä niissä mainittuja syrjintäperusteita. On hyvä ja tarpeellista, että syrjinnän kieltoon kiinnitetään huomiota jokaisen esityksen perusteluissa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu kuitenkin kyseenalaistaa tarpeen sisällyttää tiedustelutoimintaa koskevaan lakiin oma rinnakkainen syrjinnän kiello,

koska toimintaan kuitenkin sovelletaan perustus- ja yhdenvertaisuuslakia. Sen sijaan valtuutettu näkee perustelluksi sisällyttää sotilastiedustelulakiin perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamista koskeva yleisempi säännös.

Ehdotusten suhteesta yhdenvertaisuuslakiin ja yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtäviin

Yhdenvertaisuuslain soveltamisalaa koskevan 2 §:n mukaan yhdenvertaisuuslakia sovelletaan julkisessa toiminnassa. Lain 3 §:ssä säädetään lain suhteesta muuhun lainsäädäntöön. Lain 18 §:ssä säädetään yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävästä valvoa yhdenvertaisuuslakia ja 18:3 §:ssä rajataan valvonnan ulkopuolelle momentissa nimenomaisesti mainitut toimielimet (tasavallan presidentti, valtioneuvoston yleisistunto, tuomioistuimet ja muut lainkäyttöelimet sekä oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies).

Huomioita ehdotuksesta koskien tiedustelutoiminnan valvontaa

Laki tiedustelutoiminnan valvonnasta on keskiössä arvioitaessa ja säädettäessä tiedustelulainsäädännön suhteesta yhdenvertaisuuslakiin ja yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaan. Ehdotuksen perusteluissa todetaan, ettei uudistuksella puututtaisi muiden valvontaviranomaisten lakisääteiseen asemaan (sivut 51 ja 52). Valtuutetun arvion mukaan perusteluissa on kuitenkin myös kohtia, jotka saattavat antaa puutteellisen kuvan yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivallasta valvoa syrjinnän kieltoa ja edistää yhdenvertaisuutta koskien tiedustelutoimintaa (esimerkiksi sivuilla 24, 48 ja 49). Valtuutettu esittää, että perusteluja selkiytetään näiltä osin, jotta ei jää sellaista käsitystä, että yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivaltaa puuttua syrjintään oltaisiin rajaamassa.

Huomioita ehdotuksesta siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Toisin kuin sotilastiedustelua koskevassa ehdotuksessa, siviilitiedustelua koskevassa ehdotuksessa ei ole erityisesti kiinnitetty huomiota syrjinnän kieltoon. Valtuutettu pitää sitä välttämättömänä. Muun muassa seuraavissa säännöksissä tulisi huomioida syrjinnän kielto ja huomioida se vähintäänkin perustelutasolla: poliisilain 5a luvun 2 §, jossa säädettäisiin käytön edellytyksistä; laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa 6 §, jossa säädettäisiin käytön edellytyksistä; sekä poliisilain 5 a luvun 56 §, jossa säädettäisiin tiedustelumenetelmien käytön valvonnasta (erityisesti sanotun pykälän 1 momentin mukaisessa valvonnassa ja 2 momentin mukaisessa kertomuksessa).

Huomioita ehdotuksesta sotilastiedustelulaiksi

Ehdotetun sotilastiedustelulain 10 §:ssä säädettäisiin tiedustelumenetelmien käytön edellytyksistä. Valtuutetun näkemyksen mukaan pykälän perusteluissa olisi tarpeellista viitata ja korostaa syrjinnän kieltoa.

Ehdotetun sotilastiedustelulain 14 §:ssä säädettäisiin toiminnan seurannasta myös koskien toiminnan kohdentumista. Valtuutetun näkemyksen mukaan pykälässä viitatuissa selvityksissä tulisi kiinnittää huomiota syrjinnän kiellon noudattamiseen. Tämä olisi tarpeellista huomioida pykälän perusteluissa.

Aiemmin tässä lausunnossa olemme todenneet, että valtuutettu ei kannata erillisen syrjinnän kieltopykälän sisällyttämistä lakiin. Valtuutetun näkemyksen mukaan olisi perustellumpaa, että poliisilain ja esimerkiksi myös rajavartiolaitoslain yleisiä periaatteita säätelevän luvun tavalla, lakiin sisällytettäisiin säännös, jossa kiinnitettäisiin huomiota perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Tämän pykälän perusteluissa tulisi kiinnittää huomiota perustuslain 6 §:n ja yhdenvertaisuuslain syrjinnän kieltoon ja niiden soveltumiseen sotilastiedusteluun.

Jos kuitenkin lakiin säädetään nimenomainen syrjinnän kieltopykälä, esitämme seuraavat huomiot:

Ehdotettu sotilastiedustelulain 8 §:n syrjinnän kiello on valtuutetun näkemyksen mukaan ristiriitainen perustuslain 6 §:n ja yhdenvertaisuuslain kanssa. Ehdotetun säännöksen mukaan tiedustelun kohdentaminen perustuen yksinomaan esimerkiksi kansalaisuuteen tai alkuperään olisi sallittua, jos se perustuu tiedonhankinnan välttämättömyyteen. Perusteluissa ei avata milloin tilanne voisi olla ”välttämätön” ja miten kirjaus suhtautuu perustuslain 6 §:n mukaiseen hyväksyttävään syyhyn. Säännösehdotuksen puutteena on myös se, että sen sisältämä syrjintäperusteita koskeva listaus on muotoilultaan suljettu eikä perustuslain 6 §:n mukainen. Huomioimme, että syrjintäperusteita koskevasta listasta puuttuvat mm. sukupuoli sekä ikä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Kirsi Pimiä